

უჩა ოქროპირიძე

**თანამედროვე ქართული ეროვნული მოძრაობა და
სამხრეთ-დასავლეთი საქართველო
ქართული არაფორმალური პრესის მიხედვით**

ვფიქრობთ, ისტორიაში შემთხვევით არაფერი ხდება და საქართველოში ჩამონოლილი „დიდი ლამის“ შემამზადებელი გარემოებანი საბჭოური ლოგიკის ულოგიკო ფორმატში, თავის-თავად, ყოველგვარი გადამეტების გარეშე ჯდება. 1989 წლის 9 აპრილს საბჭოთა საქართველოს ისტორიული კრახის შემდეგ, კომუნისტებმა საქართველოში თავიანთი ქმედებების სტრატეგია და ტაქტიკა რადიკალურად შესცვალეს – გარეგნულად სიმართლისა და სამართლიანობის უპირველეს მაძიებლებად გამოაცხადეს თავი, შინაგანად კი საბჭოთა რუსული სისტემის ერთგულ მსახურებად და სამშობლოს ბედისადმი კოლაბორაციონისტულად განწყობილ კონდოტიერებად დარჩნენ. მათ, უპირველეს ყოვლისა, ყველაფერი გააკეთეს თბილისის 1989 წლის 9 აპრილის ტრაგედიის ნამდვილ შემოქმედთა მისაჩქმალავად და ეცადნენ ზოგიერთი მათგანი (მაგალითად, ედუარდ შევარდნაძე), საქართველოსათვის თავსომხვეული საბჭოთა რეპრესიული მანქანის შემჩრებელ-გამანეიტრალებლად გამოეყვანათ და ამ საშინელების ერთ-ერთი მთავარი ორგანიზატორისთვის არა მარტო მართებული ბრალდებები აეცილებინათ, არამედ 9 აპრილის ტრაგედიის ხარჯზე, საშუალება მისცეს მას დადებითი ქულები ჩაენერა, საქართველოს რესპუბლიკის ბედზე მზრუნველ პატრიოტად წარმოეჩინათ. და ეს მაშინ, როდესაც გენერალი ლებედი თავის ჩვენებაში პირდაპირ ამბობს, რომ მან ე. შევარდნაძე თბილისში ჯერ კიდევ 1989 წლის 8 აპრილს ნახა. მაგრამ საბჭოური ინსპირაციის საშუალებით, ეს ფაქტი ფართო საზოგადოებისთვის დღემდე მიჩქმალული და უცნობია; შევარდნაძის „საგმირო საქმეებზე“ კი ფართოდ ახდენენ აპელირებას მისი ქართველი კომპანიონ-თანამზრახველნი.

მათ, ნაცვლად იმისა, საქართველოს ინტერესები დაეცვათ, ერთგულად ამოუდგნენ მხარში საბჭოთა იმპერიის მსახურებს საკუთარ ქვეყანაში და გააჩაღეს დემაგოგიური კომპანია ქართველი ხალხის გასაბიაბურებლად. ქართველი კომუნისტების გამცემლური იმიჯის შენიღბვის მიზნით, თითქოსდა ისინი 9 აპრილის შემდეგ შეიცვალნენ და ქართველი ხალხის სამსახურში

უპირობოდ ჩადგენენ, მიიღეს რამდენიმე კანონი და დადგენილება საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ, შემდეგ კი დაიწყეს მათი ექსპლოატაცია საკუთარი ავტორიტეტის რეაბილიტაცია-განმტკიცებისათვის.

ცნობილმა რეჟისორმა გიგა ლორთქიფანიძემ 1989 წლის 17 ნოემბერს გამართულ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს სესიაზე განაცხადა: „სულ არ გამიკვირდება, სერგო ორჯონიკიძე რომ ამოვიდეს ტრიბუნაზე და გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოს, შესძახოსო“ [2. ბერიძე კ.]; ხოლო რეჟისორმა ლანა ლოლობერიძემ იმავე სესიის შესახებ, რომელმაც მიიღო საქართველოს კონსტიტუციაში შესატანი ე. წ. შესწორებები, 20 ნოემბერს გადაცემისათვის „ვრემია“ მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა: „... სესიაზე მიღებული კონსტიტუციის შესწორებები უფრო მეტია, ვიდრე რესპუბლიკის სუვერენიტეტი...“ [იქვე]. ეტყობა, საბჭოთა სისტემის ერთგულ მსახურებას შეწირულ დეპუტატს, წარმოდგენაც არა აქვს რას ნიშნავს ცნება სუვერენიტეტი, თორემ ასეთი რა უნდა მიეღო მოსკოვის პირში მაცქერალ მარიონეტ დეპუტატთა აღნიშნულ სესიას, რომ დეპუტატს თავისთვის ასეთი შეფასების უფლება მიეცა და ამით კიდევ ერთხელ დაემტკიცებინა „მეტსაც გეტყვი“ -ის მათი კასტისთვის დამახასიათებელი სინდრომი. და ეს მაშინ, როდესაც საყოველთაო გაგებით „ცენტრიდან სსრ კავშირის ტერიტორიაზე ინსპირირებულ ყოველ აქციას წინ უსწრებს საზოგადოებრივი აზრის მისთვის ხელსაყრელად დასამუშავებელი პუბლიკაციები დასავლეთის პრესაში, ამიტომ თვით აქციას დასავლეთი შემზადებული ხვდება.

ჩვენი სოციალისტური სისტემის კარგად მცოდნე „სოვეტოლოგებიც“ კი ვერ ჩანვდნენ ჩვენს პრობლემებს ღრმად – ამბობს პუბლიცისტი და იქვე განაგრძობს: „რამეთუ ისინი ჭეშმარიტი თავისუფლებისა და დემოკრატიის პრინციპებზე აღზრდილი და მოაზროვნე ადამიანები, ვერც კი უშვებენ მრავალფეროვანი და ყოვლისმომცველი ტოტალიტარიზმის, უნესიერობის, ძალადობისა და ქაოსის სისტემაში დამკვიდრებული იმ უპატიოსნო ქმედებების უკვე ავტომატურად მოქმედი მექანიზმების არსებობას, რომელიც ხანგრძლივ მოქმედი ნაღმივით დაპროგრამდა და ჩაიდო საბჭოთა ბოლშევიკური სისტემის თეორიულ და პრაქტიკულ სათავეებში“ [5: 3].

ასეთ დროს კი როგორ იქცევა საბჭოთა დემაგოგიით აღზრდილ-დაპროგრამებული ე. წ. ქართული ჟურნალისტიკა?.. იგი „მიუხედავად 9 აპრილისა და თავისივე ფიცის აღიარებისა: „ჩვენ, ქართველი ჟურნალისტები უკვე ერის მსახურნი ვართ და

ერთ ტყუილსაც არ ვიტყვით“-ო – „დეზინფორმაციის წყაროა; კვლავ არ აშუქებენ იმას, რაც რეალობაა დღეს... დიქტორები მომღიმარი სახეებით... კვლავ ომახიანად გვიკითხავენ შინაგან საქმეთა პრეს-ჯგუფის დეზინფორმაციებს... ერთი სიტყვით, რაც იყვნენ, იგივენი დარჩნენ სავარძლებსა და იაფფასიან რეკლამებს ჩაბლაუჭებულნი, არაქრისტიანული გზით მიმავალნი... ერთი სენი გჭირთ, – მიმართავენ მათ წერილის ავტორები, – **ოპერატიულები ნამდვილად ხართ, ეროვნულის გარდა ყველაფერში...**

პროტესტს გიცხადებთ ქართველი ერის, სრულიად საქართველოს ამ განსაცდელის დროს ანტიქართული მოქმედებისათვის, რუსიფიკატორული მისიის განვრცობა-გაღვივებისათვის – ... დიახ, თქვენ კვლავ კრემლის ბრმა და მოქნილ იარაღად რჩებით, საკუთარ ხალხს დაპირისპირებულნი...

ვაშა, თქვენს ინტერნაციონალურ-რუსულ ჟურნალისტურ – რა თქმა უნდა, დიდმპყრობელურ შემოქმედებას!“ საპროტესტო წერილს ხელს აწერს 14 პირი [11: 10-11].

ასეთ მიძიმე ვითარებაში, ვნახოთ რა დღეშია საბჭოთა იდეოლოგიური პრესის მიერ დაბოლებული, ე. წ. დასავლეთის საინფორმაციო ველი. ამ მხრივ ძალზე საინტერესოა გაზეთის „ელჯორნალი“ მთავარი რედაქტორის ინდრო მონტელის დაუფარავი პოზიცია, რომ „... ეს ტრაგიკული და სევდიანი მოვლენები ჩვენს მიერ აღიქმება, როგორც შედეგი ისეთი ევოლუციისა, რომელიც არ შეიძლება იყოს წყნარი, უხარვეზო და რომელიც შესაძლოა ძალზე ძვირი დაჯდეს... ამიტომაც ის ჩვენში აღშფოთებას ვერ გამოიწვევს,“ – სრული გახსნილობით ამბობს მონტელი და ამ მისი გახსნილობის გამო მადლობელიც უნდა ვიყოთ, რადგან ზოგიერთივით არ ფარისევლობს და მისეულ სიმართლეს პირდაპირ გვეუბნება. რედაქცია იქვე აგრძელებს: „ამ სიტყვების გამო სენიორ მონტელის სიამოვნებით უწვდის ხელს, როგორც 40 წლის სტაჟიანი კომუნისტი, გაზეთ „იზვესტიის“ პოლიტიკური მიმომხილველი ა. ბოვინი...¹ ხოლო გაზეთი მონტელის პირით იქვე განაგრძობს: „...სოციალისტურ პლურალიზმს, არაფერი საერთო არა აქვს პლურალიზმთან, ხოლო კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივანი ყოველთვის რჩება კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივნად, როგორ სიტყვებსაც არ უნდა წარმოთქვამდეს იგი...“ [20 და 21]. გაზეთის „ქართული ქრონიკა“ იმავე ნომერში კი ვკითხულობთ: „თბილისის „სისხლიანი კვირა“ ჩაფიქრებული იყო, როგორც გაკვეთილი ყველასათვის, ვინც

¹ ამაზე უკეთესს, თვით ბოვინიც კი ვერ მოიფიქრებდა, საბჭოთა პოზიციის გასამართლებლად...

ბედავს და ხმამალა აცხადებს კომუნისტური დიქტატურისადმი თავის უარყოფით დამოკიდებულების შესახებ [იქვე].

საერთაშორისო თუ საშინაო საინფორმაციო საშუალებების ასეთი განწყობის ფონზე დასავლელი პოლიტოლოგები გვთავაზობენ საბჭოთა საფრთხის წინააღმდეგ თავიანთ სტრატეგიას დღეს და მომავალში [12. რიჩარდ პაიპსი...].

ასეთ საერთაშორისო და საშინაო გარემოში საქართველოს ეროვნულ-პოლიტიკური ორგანიზაციები თავიანთ ერთობლივ კომუნიკეში პირდაპირ აცხადებენ: „ჩვენი მიზანი ერთია, საქართველოს დამოუკიდებლობა“, რომელსაც 1989 წლის 29 ოქტომბერს თბილისში ხელს აწერენ: ზვიად გამსახურდია, ირაკლი ქადაგიძე, ირინა სარიშვილი, გიორგი ჭანტურია, ირაკლი წერეთელი, ირაკლი ბათიაშვილი და სხვები. ხოლო ზუსტად ერთი წლის შემდეგ, მრავალპარტიულ არჩევნებში გამარჯვების მეორე დღეს, 1990 წლის 29 ოქტომბერს თბილისში მთავრობის სახლის წინ გამართულ საზეიმო მიტინგზე ზვიად გამსახურდია თავის საპროგრამო სიტყვაში პირდაპირ ამბობს: „ჩვენი უმთავრესი მიზანია – ეროვნული შემწყნარებლობა, შერიგება, სიყვარული, ურთიერთგაგება“ [13].

აღბათ, ბევრი იგრძნობს, თუ როგორ ჰგავს აქ ზოგიერთი მომენტი ჩვენი თანამედროვე პოლიტიკური ცხოვრების სურათებს და მაშინაც ზუსტად ისევე, როგორც დღეს, გონიერების ხმა დარჩა ხმად მლალადებლისა უდაბნოსა შინა და გარკვეულ ე. წ. ოპოზიციურ ძალებს ქვეყანა შეგნებულად კატასტროფისკენ მიჰყავდათ, რაც 1991-1992 წლების დეკემბერ-იანვრის სამხედრო-კრიმინალური გადატრიალებით დაავიროგვინეს, რომლის დამლუპველი პოლიტიკური და განსაკუთრებით სამართლებრივი შედეგები, დღემდე არ არის აღმოფხვრილი და ჩვენი სამშობლოს თავზე დამოკლეს მახვილივით ჰკიდა. დღევანდელობაში კი, უკვე პირიქით ხდება და საქართველოს ხელისუფლება არ მიდის არავითარ კომპრომისსა და შერიგებაზე. თუმცა ამჯერადაც ქვეყნის ინტერესების საზიანოდ.

უნდა ითქვას, რომ საქართველოს მაშინდელი კომუნისტური ხელისუფლებაც, მიუხედავად 9 აპრილს მომხდარი საკუთარი კატასტროფისა, აგრძელებდა თავის მარიონეტულ პოლიტიკას და დემაგოგიითა და ტყუილით ცდილობდა ფონს გასვლას. მაგრამ ეროვნული მიმართულების საინფორმაციო საშუალებები, თავგანწირვის ფასად, არ ერიდებიან სიმართლის საამკარაოზე გამოტანას და სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლას უცხადებენ ოფიციალურ, კოლაბორაციონისტულ პოლიტიკას. ეს ბრძოლა პრინციპულ ხასიათს ღებულობს სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოშიც, განსაკუთრებით 1989 წლის თბილისის 9 აპრილის

ტრაგიკული ამბების შემდეგ, საყოველთაო გამოსვლა-მანიფესტაციებმა და მიტინგებმა მოიცვა ბათუმი, ქობულეთი, ოზურგეთი, ახალციხე და სხვა [14: 4]. შეუნყვეტლივ ქვეყნდება საქართველოს ხელისუფლებისა და საბჭოთა მთავრობის მამხილებელი ნერილები – „როგორ აპირებენ კომუნისტები „დემოკრატიული“ არჩევნების ჩატარებას“ [15: 1], „ვინ არის დამნაშავე? მსხვერპლი თუ ჯალათი?“, რომელშიც მხილებული იყო 9 აპრილის ტრაგიკული ამბების სადამსჯელო ხასიათი, აგრეთვე „გარდაქმნის“ ნამდვილი სახე. განსაკუთრებით რეზონანსული იყო სტატია „ქიმიური იარაღი ხალხის წინააღმდეგ“, რომელსაც გაზეთ „ქართული ქრონიკა“-ს ნომრებში სერიალები მიეძღვნა [16].

დაიწყო აქციები საქართველოს გასაბჭოებისა და საოკუპაციო არმიის ნაწილებში ქართველი ახალგაზრდების განწვევის წინააღმდეგ და აქტიური გახდა ლოზუნგი: „ძირს საბჭოთა იმპერია!“ [17]. მაგრამ უნდა ითქვას ისიც, რომ დასავლეთი დღესაც რჩება საქართველოსთან მეგობრობის მოსურნე იმ ახლობლად, რომელიც მისი რეალური გაჭირვების მომენტში, ძალიან შორს აღმოჩნდება ხოლმე და მას საკმაოდ ილუზორული იმედებით კვებავს. ეს ასე იყო 1921 წლის ბოლშევიკური ექსპანსიისა, თუ 1991-1992 წლების სამხედრო-კრიმინალური გადატრიალების დროს. ყველაფერი გააკეთა, რომ ამ საქმიდან „სუფთად“ გამოსულიყო, პირიქით, ჩვენი გამტყუნების მცდელობის ხარჯზე, თავიც კი ემართლებინა.²

ამ პერიოდში ეროვნული მოძრაობის ყურადღების ცენტრშია მოქცეული სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში არსებული პრობლემები. კიდევ ერთხელ მხილებულ იქნა ჯერ კიდევ **დეკაბრისტ ნ. პ. პესტელისეულ „რუსკაია პრავდაში“ ასახული რუსეთის დიდმპყრობელური პოლიტიკა კავკასიაში: „დავარსოთ კავკასიის მიწებზე რუსული დასახლებები და ამ რუს გადმოსახლებულებს შორის დავანაწილოთ ურჩი ხალხების მიწები, რათა ამ ხერხით წაიშალოს კავკასიაში ყოფილ (ანუ ახლანდელ) მცხოვრებთა**

² ევროპის რეგიონთა ასამბლეის ეგიდით 2000 წლის აპრილში გამართულ ბათუმის კონფერენციაზე, რომელსაც ცნობილ ქართული ეროვნულ მოძრაობის ლიდერებთან: აკადემიკოს ვახტანგ ბოჭორიშვილთან, საქართველოს უზენაესი საბჭოს დეპუტატ ირაკლი კენჭოშვილსა და სოსო სიგუასთან ერთად მეც ვესწრებოდი, ბატონმა ვახტანგმა ვერაფრით მიაღწია, რომ კონფერენციის უცხოელ მესვეურთ შეფასებინათ საქართველოში 1991-1992 წლების დეკემბერ-იანვარში მომხდარი სამხედრო-კრიმინალური გადატრიალება და პროტესტის ნიშნად კონფერენციის დარბაზი მსხლელებთან ერთად დატოვა. ჩვენმა რადიკალურმა გამოსვლამ და განსაკუთრებით იმაზე მითითებამ, რომ მათ არ ჰქონდათ ამ კონფერენციის გაგრძელების უფლება, თუ არ უპასუხებდნენ ქართველი ხალხისათვის ამ ყველაზე საჭირობო კითხვაზე, ისინი აიძულა სათანადო პასუხი გაეცათ მასზე და ამით თავიდან აეცილებინათ ღონისძიების საბოლოო კრახი.

ყველა ნიშანი და გახდეს ეს მხარე მშვიდ და კეთილმონყობილ რუსულ ოლქად“ [28: 48] და მისი განხორციელების თანამედროვე საბჭოური მეთოდები. სტატიაში „აჭარელი ლტოლვილნი“ (რიბაკოვის გეგმა მოქმედებაში),³ განხილულია ზემო აჭარიდან რუსეთში, კერძოდ, კრასნოდარის მხარეში გადასახლებულთა პრობლემები და საბჭოთა ხელისუფლების დემოგრაფიული პოლიტიკა საქართველოს კიდევ უფრო ინტერნაციონალიზაციისა და რუსეთის ფედერაციაში ქართველთა გადასახლების წახალისების მიზნით [18: 5-6].

ამავე გაზეთში საუბარია ე. წ. თურქი მესხების პრობლემის ხელოვნურად შექმნისა და მისი მიზნების შესახებ; კიდევ ერთხელ მხილებულია საბჭოთა კავშირის მახინჯი ეროვნული პოლიტიკა. მოცემულია „მოსკოვსკიე ნოვოსტის“ კორესპონდენტ სტანისლავ გოვორუხინის ვრცელი სტატია საბჭოთა არმიის მიერ ბაქოში დატრიალებული საშინელებების შესახებ [8 და 23].

საქართველოსთვის მეტად მგრძობიარე და მტკივნეული იყო ფერღანაში ე. წ. თურქი-მესხების თავს დამტყდარი ტრაგედია, როდესაც 1944 წელს შუა აზიაში გადასახლებული მესხეთის მოსახლეობას პროვოკაციები მოუწყვეს და მათი საქართველოს წინააღმდეგ გამოყენება სცადეს აქ დესტაბილიზაციისა და დაძაბულობის შექმნის მიზნით [24: 21].

საქართველოში ფართო ხასიათი მიიღო აქციებმა საბჭოთა საოკუპაციო არმიაში ქართველ ახალგაზრდათა განწევის წინააღმდეგ. აღნიშნულ საკითხზე ჯერ კიდევ 1988 წლის აგვისტოში დანერჩლ ნერილში „რატომაა საჭირო ნაციონალური არმია“ გაამახვილა ყურადღება მერაბ კოსტავამ [22]. ამავე ბიულეტენში გამოქვეყნდა „**მიმართვა ქართველი ახალგაზრდობისადმი!**“, რომელშიც პირდაპირ იყო გაცხადებული, რომ „**ქართველმა კაცმა უნდა თქვას უარი დამპყრობლის არმიაში სამსახურზე!**“ მიმართვას ხელს აწერდნენ: ზვიად გამსახურდია, მერაბ კოსტავა, ირაკლი წერეთელი, ირაკლი ბათიაშვილი [იქვე: 3]. ბიულეტენის შემდეგი გვერდები ეძღვნება საბჭოთა არმიაში გაბატონებულ მხეცობათა აღწერას და ბოლოს აქვე მოცემულია სია იმ ქართველი სამხედრო მოსამსახურეებისა, რომლებიც მხოლოდ 1989 წელს დაიღუპნენ სამხედრო სავალდებულო სამსახურის დროს (63 ახალგაზრდა). ამიტომაც, საბჭოთა არმიაში ქართველი ახალგაზრდების განწევის საწინააღმდეგო აქციებმა საქარ-

³ აღნიშნული სტატიის საბეჭდ მანქანაზე აკრეფილი ასლი, ჯერ კიდევ 1983 წლის ზაფხულში, ქობულეთში სტუმრობისას გადმომცა პოეტმა თემურ ჩალაბაშვილმა.

თველოში ფართო ხასიათი მიიღო. ამ მოთხოვნით 1989 წლის 11 ოქტომბერს დაიწყო აქცია თბილისში სპორტის სასახლის წინ, რომელსაც შეუერთდნენ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან: გორიდან, ქუთაისიდან, რუსთავიდან, ახალციხიდან... აქციის მონაწილეებმა თანადგომა გამოუცხადეს ქობულეთელ წვევამდელებს, რომელთა მშვიდობიანი მჯდომარე პროტესტი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს განკარგულებით მილიციელებმა დაარბიეს, ხოლო მისი მონაწილეები დააპატიმრეს [9].⁴

ეროვნული მოძრაობის შიგნით გაჩაღდა პოლემიკა „თურქი-მესხების“ პრობლემათა შესახებ. გ. ჭანტურია ამ აღნიშნულ თემაზე გამოაქვეყნა წერილი – „ვინ არიან თურქი-მესხები?“, სადაც ის წერდა: „...ედუ თვლის, რომ უნდა შეიქმნას სპეციალური კომისია ქართველი ინტელიგენციის ნაწილის და ოპოზიციურ გაერთიანებათა წარმომადგენლებისაგან, რომელიც სამშობლოში დაბრუნებს ნამდვილ მესხებს, პასპორტებში მათი ეროვნების ქართველებად აღნიშვნის შემდეგ და დაასახლებს მათ არა კომპაქტურად, არა ერთ რეგიონში, არამედ ხუთ-ხუთი ოჯახით საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში... (?! – უ.ო.) ასევე აუცილებელია დაისვას საკითხი თურქების თურქეთში დაბრუნების თაობაზე... ასე რომ არავითარი თურქი მესხები არ არსებობენ... ანუ არიან მესხები, რომლებსაც საქართველო გულში ჩაიკრავს და არიან თურქები...“ [20].

ედუ-ს ამ პოზიციის გაგრძელებად შეძლება ჩაითვალოს აჭარის ა. რ. ხელისუფალთა მიერ 1988 წლის დეკემბრის მოვლენების შემდეგ, აქ მდგომარეობის ხელოვნურად დაძაბვის ცდა და აფხაზეთის ავტონომიაშიც ვითარების ესკალაციაც. გაზეთში „ქართული ქრონიკა“ 1989 წლის 30 ივლისს გამოქვეყნებული ცნობა, რომ „16 ივლისიდან⁵ თბილისში მიმდინარეობს მიტინგები და დემონსტრაციები ეთნიკურ პრობლემებთან დაკავშირებით... კრემლის გეგმა ნათელია – ამბობს გაზეთი – მთელს საქართველოში სამხედრო რეჟიმის დამყარება, იმის განხორციელება, რაც მან ვერ შეძლო აპრილში და ქართველი ხალხის გენოციდის განხორციელება საქართველოში მცხოვრები მუსულმანების ხელით“ – ნათქვამია გაზეთში და შემდეგ „საქართველოს დემოკრატიული ალიანსი“, ედუ-ს მეთაურობით გაკეთებულ მიმართვაში აშშ-ს კონგრესს წარუდგენს საქართველოში მდგომარეობის

⁴ მათ შორის მეც, დოდო გუგუშაშვილთან და კოტე ბერიძესთან ერთად.

⁵ ანუ სოხუმში პროვოცირებული ტრაგიკული ამბების მეორე დღიდან.

დეესკალაციისათვის, მათი აზრით, გასატარებელ აუცილებელ ღონისძიებათა შესახებ თავის მოთხოვნებს, რომელშიც მთავარი ადგილი უჭირავს აფხაზეთის ხელისუფლებიდან კრემლის ყველა აგენტის განთავისუფლებას და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის თბილისიდან სპეციალური კომისიის მეშვეობით მართვის მოთხოვნას. შემდეგ კი იქვე ნათქვამია, რომ „დემოკრატიული ალიანსი ქმნის თავდაცვის შტაბებს აფხაზეთად წოდებული ჩრდილო-დასავლეთ საქართველოში ქართველთა სიცოცხლის დაცვის მიზნით, ეძებს გზებს აფხაზ მოსახლეობასთან, რათა აუხსნას მას, რომ იგი მხოლოდ და მხოლოდ ბრმა იარაღია კრემლის ხელში და რომ ქართველებსა და აფხაზებს არაფერი აქვთ გასაყოფი...“. იქვე ნათქვამია რომ „ისლამისა და კრემლის ალიანსი უფრო და უფრო საშიშ ფორმებს იძენს. იქმნება ისეთი შთაბეჭდილება... რომ ქართველები მართლა ჩაგრავენ და ავიწროებენ საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებს. მტკიცება იმისა, რომ ეს ასე არ არის, ზედმეტად მიგვაჩნია...“ და ბოლოს მიმართვა ასე მთავრდება: „ვეყრდნობით რა სენატის № 110 რეზოლუციას, საქართველოს ედპ-ს სახელით ვთხოვთ აშშ-ს კონგრესს აქტიურად ჩაერთოს საქართველოში დღეს მიმდინარე პროცესებში, რათა თავიდან იქნას აცილებული კრემლის ჩანაფიქრი – საქართველოში სამხედრო რეჟიმის დამყარების გზით ქართველი ხალხის გენოციდის განხორციელება“ [19].

ფაქტია, რომ კრემლმა საქართველოში ყველა მისი ბერკეტი აამუშავა ქართული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობისა და ქართველი ხალხის წინაღობაზე, მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, ქართული ეროვნული მოძრაობის ავანგარდში ყოფნაზე პრეტენზიის მქონე ძალებსაც მეტი სიფრთხილე და დიპლომატიური ტაქტი უნდა გამოეჩინათ, როდესაც ჯერ კიდევ საბჭოთა საქართველოში კონსტიტუციურად დაკანონებულ ავტონომიურ ერთეულზე საუბრობდნენ. მით უმეტეს, როდესაც მასთან დიალოგის აუცილებლობაზე ლაპარაკობ, ამ დიალოგისათვის საჭირო სივრცე მაინც უნდა დატოვო... რის უნარიც, როგორც ჩანს, აღნიშნულ ალიანსის ამ ფრთას ნამდვილად აკლდა.

ამასთან, საქართველოს კომუნისტური ხელისუფლება აგრძელებს რესპუბლიკაში ვითარების ხელოვნურად დაძაბვის პოლიტიკას და გაზეთში „ოზურგეთის მოამბე“ კორესპონდენტს აძლევს საშუალებას სტატიის სათაურშივე დასვას კითხვა: „შემთხვევითობა თუ მასირებული შეტევის გაგრძელება?“ – მასში საუბარია ოზურგეთს რაიონის სოფელ შემოქმედის, ძიმითის, მე-2 საშუალო სკოლაში მოსწავლეთა მონამღვის ფაქტებზე, ხოლო ქობულეთის რაიონის სოფელ აჭყვისთავში სკოლის ადმინისტრაციამ 9 აპრილს სწავლა არ შეწყვიტა...[3].

1989 წლის 9 აპრილის თბილისის ტრაგედიის შემდეგ საქართველოში დაიწყო კომუნისტური სტრუქტურების შეუქცევადი დემონტაჟის პროცესი. კომუნისტური პარტიიდან და მისი სატელიტი კომკავშირული ორგანიზაციის რიგებიდან დაიწყო პიროვნებათა გასვლა და სათანადო აქციები ამ პროცესის დასაჩქარებლად. მან სასწრაფო გამოხმაურება ჰპოვა ქალაქ ბათუმში, ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონებში. ქალაქ ბათუმში, გაზეთ „აჭარის“ ყოფილ რედაქციაში (ახლანდელი მემედ აბაშიძის ქუჩაზე), აჭარაში მოქმედ კომკავშირული ორგანიზაციის საოლქო კომიტეტს, ედუარდ სურმანიძით სათავეში, მოლაპარაკებების მაგიდასთან შევხვდით ეროვნული მოძრაობის ადგილობრივი წარმომადგენლები – კობა ხაბაზი, ედვ-ს ბათუმის ორგანიზაციის თავმჯდომარე მერაბ კოპლატაძე, უჩა ოქროპირიძე. შეხვედრას არსებითი შედეგი არ მოყოლია.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლება, საქართველოს მარიონეტულ მთავრობასთან ტანდემში, ეროვნული ძალების დიდი წინააღმდეგობის მიუხედავად, მაინც ცდილობდა გაეგრძელებინა თავის ანტიეროვნული, კოლაბორაციონისტული პოლიტიკა რეგიონში. ასეთი ვითარების ფონზე აჭარის მეზობელ გურიაშიც, კიდევ უფრო ძლიერდება ეროვნული ძალისხმევა და 1990 წლის გაზაფხულზე იქმნება 9 აპრილს თბილისში დაღუპული ნინო თოიძის საზოგადოება, რომელმაც მოიცვა გურიის მახლობელი აჭარის ადმინისტრაციულ საზღვრებში შემავალი სოფლები: აჭი, ქაქუთი, ნაცხავატევი, ტყემაკარავი [29], ხოლო შედარებით უფრო ადრე, 1989 წლის ზაფხულში შეიქმნა ოზურგეთის სახალხო ფრონტი [30].

1990 წლის დასაწყისიდან წინ წამოინია კიდევ უფრო რადიკალური მოთხოვნები: „ა) საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლებისა და წყობილების გაუქმება, ბ) რუსეთის მოდერნიზებული იმპერიის საოკუპაციო ჯარების მიერ საქართველოს ტერიტორიების დატოვება, გ) საქართველოში დემოკრატიული ქვეყნებიდან და საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან სპეციალური მისიებისა და დელეგაციების ჩამოსვლა, დ) საყოველთაო კენჭისყრით ნამდვილი ეროვნული მთავრობის არჩევა: ბოლოს – „ჯვაროსნული ომი კომუნიზმს! წინ თავისუფლებისაკენ! 5. 01. 1990“ [4].

ძალიან მძიმე ვითარებაა საქართველოს მეზობელ აზერბაიჯანშიც, რის შესახებაც მოგვითხრობს ცნობილი რუსი კინორეჟისორი სტანისლავ გოვორუხინი: „სუმგაითის გზაზე, ქუჩის პირას, რათა ტანკების კოლონისათვის გზა დაეთმო, იდგა მსუბუქი ავტომანქანა. მასში ისხდნენ: აზერბაიჯანის მეცნიერებათა აკადემიის სამი მეცნიერი, პროფესორი, მათ შორის ერთი ქალი.

უცებ კოლონიდან გამოვიდა ერთი ტანკი, ლითონზე მუხლუხე-ბის ღრჭიალით გადაუარა მანქანას, გაჭყლიტა შიგ მსხდომნი. კოლონა არ შეჩერებულა – წავიდა ქალაქში შეფარებული მტრის გასანადგურებლად [23, სტანისლაჟ ...].

აზერბაიჯანისა და ბაქოს საშინელებებმა ფართო გამოხმაურება ჰპოვეს უცხოეთის პრესაში. გაზეთში „ლუმანიტი“ კორესპონდენტმა დრაპო რუჟემ გამოაქვეყნა წერილი „მგლოვიარე ბაქო“, რომელიც ფრანგულიდან ქართულად თარგმნა რუსუდან ორაგველიძემ. მასში, უპირველეს ყოვლისა, ხაზგასმულია ბაქოში გამოფენილი ტრანსპარანტები: „გორბაჩოვი ჯალათია – ყაზახი, ქართველი და აზერბაიჯანელი ხალხისა! ვინ იქნება შემდეგი?“, „ძირს ფაშისტური კომუნისტური პარტია“ და ა. შ. „...მრავალი ასეული აზერბაიჯანელია მკვდარი და დაკარგული... აზერბაიჯანის სახალხო ფრონტის ცნობით 20 იანვრის 12 საათისთვის საბუთების მქონე დაღუპულთა რიცხვი 124 იყო... დაჭრილებთან ექიმებს არ უშვებენ, არამედ მათ ტყვეების დამატებითი ჯერით უმასპინძლებიან. ბაქოში 1990 წლის 22 იანვარს 119 საფლავი გაიჭრა [14. ბაქოს...].

საქართველოსა და აზერბაიჯანში საბჭოთა არმიის მიერ ჩადენილ მხეცობათა განმცდელი ქართველი ავტორი იგორ გიორგაძე სტატიიაში – „9 აპრილი მარტო ტკივილი არ არის“ აკეთებს დასკვნას: „ინგლისის მღენჯველურ ვანდალებს, ეს წითელარმიელები შეგირდებადაც არ აიყვანდნენ“ [31: 2]. და იქვე: „დაღუპულთა ნათესავებმა, ჭირისუფლებმა სამძიმრის დეპეშები მიიღეს სსრ კავშირის მთავრობისა და პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბუროსაგან – ცინიზმის ეს რეკორდი, უდავოდ გინესის წიგნშია შესატანი“.

და ბოლოს, ავტორს მოაქვს ჩადაევის ცნობილი პოსტულატი: „რუსეთი არსებობს მხოლოდ იმისთვის, რომ მსოფლიოს საშინელებათა გაკვეთილები მისცეს“ [იქვე].

ქართული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის უდიდესმა გაქანებამ გავლენა მოახდინა მეზობელი თურქეთის რესპუბლიკის, ქართულ ისტორიულ ტერიტორიებზე მცხოვრებ და განსაკუთრებით ძნელბედობისას იქ გადასახლებულ ქართველ მუჰაჯირთა შთამომავლებზე, რომელთა ერთ-ერთი წარმომადგენელი ქ. ფაცადან, სულეიმან ინაიშვილი ლექსში „წმინდა ილიასადმი“, ასე მიმართავს საქართველოს კათალიკოს პატრიარქს ილია მეორეს: „შენ ჩვენი რწმენის აღმშენებლო კათალიკოსო...“ და შემდეგ ეხება რა ზოგად ქართულ სატკივარს, ამბობს:

„საქართველოს ახლა სჭირია შეკავშრება და ერთობა, ჩვენ ძმანები ვართ, არ იქნება აფხაზობა, აჭარლობა და ოსეთობა, ...გვჭირია ჩვენ ჩვენი სახელმწიფო და თავისუფლება!

ხოლო 9 აპრილის ტრაგედიის შესახებ, ავტორი განცდით აღნიშნავს:

„ ჩვენთვის დასავიწყარი დღე არ არის, შავი დღეა 9 აპრილი, იმ დაუმინყარ დღეში იყო ქართველები ქუჩაში დაყრილი, ჩვენ თავისუფლება გვინდაო, ყველგან თავი შექონდათ მოყრილი,...“
 „... კაი რამე არ გვეგონოთ აგი საბჭოთა კავშირი, -
 ...სულ რომ ტვირთი ჩვენ მოგვკიდეს, გაგვხადეს მაგენმა ვირი, გადავივრჩინოთ უნდა თავი ღმერთით, განა რა იქნება სულზე ძვირი“
 [10. დარეჯან კიკნაველიძე...: 5].

აი, რაც ასეთი უბრალო და გასაგები იყო ქართველ მუჰაჯირთა შთამომავლებისათვის, რატომღაც დღემდე ძალიან რთული და გაუგებარი აღმოჩნდა ქართული ნომენკლატურისა და მისი სატელიტი წითელი ინტელიგენციის უდიდესი ნაწილისთვის, და ესეც, მასში აღზრდილი საბჭოთა რუსული იმპერიული აზროვნების უშუალო შედეგია.

თუმცა საქართველოს კომუნისტური ორგანიზაციები მაინც ვერ ელეოდნენ საკუთარი სტრუქტურების გაეროვნულების ილუზიას, (იმდენად დიდი იყო ხელისუფლებაში დარჩენის ცდუნება) და ამიტომაც დღის წესრიგში დადგა მათი თვითლიკვიდაციის აუცილებლობა. მაგრამ ამ აუცილებლობას მათ ახალი სიყალბითა და დემაგოგიით უპასუხეს, რაც გამოიხატა „საქართველოს კომუნისტური პარტიის მიმართვაში კომუნისტებისა და მშრომელებისადმი, უპარტიო ინტელიგენციის, ახალგაზრდობისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისადმი“, სადაც ისინი, მიუხედავად ყველაფრისა, უტიფრად აცხადებდნენ, რომ „**კომუნისტებს სურთ დარჩნენ საზოგადოების ავანგარდში**“, **ურთიერთობის აუცილებლობად აღიარებენ „პოლიტიკურ დიალოგს და ოპონენტის დარწმუნების ფორმას**“, და რომ „**კომუნისტური პარტიისათვის დასაშვებია აზრთა ჭეშმარიტი პლურალიზმი**“ [32: 3]. ამის პარალელურად კი ცდილობენ ეროვნული მიმართულების ორგანიზაციებში შეღწევას და იქ დომინანტური პოზიციის მოპოვებით, თავიანთ სასარგებლოდ მათ დეზორიენტაციას. იგივე საინფორმაციო საშუალება გვატყობინებს, რომ „ყაზბეგის რაიონის სახალხო ფრონტი, კომპარტიის ადგილობრივი ორგანოს პარტუჯრედია; აქვე აღნიშნულია კომუნისტური ნომენკლატურის გაბატონებული მდგომარეობა სახალხო ფრონტის ზოგიერთ სხვა რაიონულ ორგანიზაციებშიც [იქვე].

ამასთანავე აღსანიშნავია, ადგილობრივი კომუნისტური ნომენკლატურის თვითნებობა და ანტიეროვნული პოზა საქართველოს რეგიონებში. სწორედ ამის შესახებ გვიამბობს საქართველოს სამართალი – რადიკალური კავშირის ეროვნული სამართლიანობის კავშირის წევრების გიორგი გოდერძიშვილისა და ბესო საბაშვილის ინიციატივით 1990 წლის 29 ივლისს ასპინძაში ჩატარებული მიტინგი, რომლის დროსაც ასპინძის მილიციის უფროსი ტივაძე აცხადებდა, რომ ასპინძა მისია და იქ მიტინგს ვერავინ ჩაატარებს, თან იმუქრებოდა მომიტინგეთა დაპატიმრებით. მიუხედავად ამისა, მიტინგი მაინც შედგა და მისი მონაწილენი გაეცნენ ადგილობრივი მმართველების მიერ შესრულებულ მათ მოთხოვნებს და მიიღეს რეზოლუცია, რომლის მიხედვითაც მოთხოვნათა დარჩენილი პუნქტების შეუსრულებლობის შემთხვევაში შეუერთდებოდნენ ეროვნულ დაუმორჩილებლობას [იქვე: 4].

ანტიქართულ გამობდომებს ააქტიურებენ ოსები და 1990 წლის თებერვალში „ადამონ ნიხასი“ ითხოვს საქართველოში „თურქიმესხების“ ჩამოსახლებას. პარალელურად ოსი მოსახლეობის მიერ დაზიანებული იქნა ცხინვალში მიმავალი სარკინიგზო ლიანდაგი.

თბილისში კინოს სახლთან საქართველოს ჰელსინკის კავშირმა და ილია მართლის საზოგადოებამ გამართა მიტინგი „თურქიმესხების“ საკითხთან დაკავშირებით. მასზე სიტყვით გამოვიდა ზვიად გამსახურდია, რომელმაც დაგმო ილია ჭავჭავაძის საზოგადოებისა და ცალკეულ პიროვნებათა: რ. ჩხეიძის, ნ. გელაშვილის, გ. მამულიას პოზიცია აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით; აქვე სიტყვით გამოვიდნენ სამცხე-ჯავახეთიდან ჩამოსული მესხები, რომელთაც მოიგონეს „თურქ-მესხებთან თანაცხოვრების წლები და დაუშვებლად მიიჩნიეს მათი საქართველოში ჩამოსახლება“ [26: 1]. უფრო ადრე, 1989 წლის 14 დეკემბერს მოენყო ოზურგეთის საზოგადოების წარმომადგენელთა შეხვედრა მერაბ კოსტავას, თამარ ჩხეიძესა და ზ. მამალაძესთან, საქართველოში 10 „თურქიმესხის“ ჩამოსახლების საკითხთან დაკავშირებით, რამაც აღნიშნული საზოგადოების სასტიკი წინააღმდეგობა და შეშფოთება გამოიწვია, რადგანაც ისინი ფიქრობდნენ, რომ ეს გახდებოდა დასაწყისი საქართველოში თურქების ჩამოსახლებისა“ [33].

1990 წლის 2 მარტს წმიდა ილია მართლის საზოგადოებისა და საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტიის ინიციატივით „თურქი-მესხების“ საკითხზე მიტინგი ჩატარდა ოზურგეთში. სულ ცოტა ხანში ანალოგიური აქცია გაიმართა ლანჩხუთშიც, სადაც მოსახლეობამ მიიღო რეზოლუცია, რომ „იგი სასტიკი წინააღმდეგია „თურქი-მესხების“ საქართველოში

ჩამოსახლებისა. მიტინგის დადგენილებაში აგრეთვე ნათქვამია: „სანამ საქართველო დამოუკიდებლობას არ აღიდგენს, ყოველგვარ ჩამოსახლებაზე ლაპარაკი ზედმეტია“ [26: 8].

დიდი ყურადღება ექცეოდა გურიაში ჩამოყალიბებული ორგანიზაციების საქმიანობასა და მათ მჭიდრო ურთიერთობას მეზობელ აჭარასთან. 1989 წლის სექტემბერში ლანჩხუთსა და ოზურგეთში არსებულ ედპ-ს ქვეკომიტეტებისაგან შეიქმნა ერთიანი, გურიის ედპ-ს კომიტეტი. ამავე წლის 7 სექტემბერს ოზურგეთში მოენყო ედპ-ს ბათუმის, ლანჩხუთისა და ადგილობრივი (ოზურგეთის) კომიტეტების წარმომადგენელთა შეხვედრა, სადაც გადაწყდა შექმნილიყო ედპ-ს გურია-აჭარის ბიურო ბიძინა აფხაზავას (ბათუმი), ვახტანგ ზენეიშვილის, ბეჟან თავართქილადის, მერაბ სადღობელაშვილის, მერაბ ფირცხალაიშვილის და გურამ ჩახვადის შემადგენლობით [33].

ამავე პერიოდში ბორჯომში წმ. ილია მართლის საზოგადოებამ ულტიმატუმი წარუდგინა ბორჯომის რაიკომის პირველ მდივანს გ. პეტრიაშვილს ლენინის ძეგლის აღების მოთხოვნით. მასზე უარის მიღების შემდეგ დასვეს საკითხი რაიკომის მდივნის გადაყენების შესახებ. 1990 წლის 18 მარტს ზვიად გამსახურდიასა და ადგილობრივ ეროვნულ ორგანიზაციათა ძალისხმევით ლენინის ძეგლები ჩამოგდებული იქნა ქობულეთსა და ბათუმში, ხოლო ცოტა მოგვიანებით ხულოსა და აჭარის სხვა რაიონულ ცენტრებში.

საქართველოსადმი საბჭოთა მთავრობის ვერაგული მტრობის კიდევ ერთ გამოვლინებას წარმოადგენდა ჩერნობილის ოლქიდან საქართველოში რადიაციით დასხივებული ხორცის დიდი რაოდენობით შემოტანა, რომლის ბათუმის საწყობებში გამოვლენასა და გატანაში, შემდგომ კი მის რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ გაგზავნაში, მერაბ კუტუბიძესა და ბათუმის სახალხო ფრონტის აქტივისტებთან ერთად ვმონანილეობდი. 1990 წლის 1 მარტს ჩატარებული მიტინგის შედეგად ასეთივე ხორცი გატანილი და ბელორუსიაში გაგზავნილი იქნა გორიდანაც [26].

განსაკუთრებით შემზარავ ხასიათს ატარებდა ოსი ექსტრემისტის მიერ აკვანთი ჩაკლული საკუთარი დის შვილის, 9 თვის ქართველი ყრმის გიორგი ნიკორიშვილის მკვლელობის გარშემო დატრიალებული ამბები, როდესაც მოკლული ბავშვის ბებია, ვარვარა გაგლოევა-თედევა, ცხინვალის სამშობიარო სახლში მიეჭრა ექიმ ნათელა ნიჟარაძეს და აძალებდა ბავშვის მკვლელობა თავის თავზე აეღებინა მოკლული ბავშვის მამისთვის [იქვე, გვ. 2].

აღბათ, ყველა დაგვეთანხმება, რომ ადამიანური სიმდაბლე და ნაძირალობა ამაზე ქვემოთ ვერ დაეშვება, მაგრამ, სამწუხაროდ,

ეს არის ქართულ-ოსურ ურთიერთობაში საბჭოური სიმახინჯის მიერ გავლევებული არაადამიანობის კიდევ ერთი გამოვლინება, რომელიც მის ავტორთათვის ისეთ მითიურ სისაძაგლედ წარმოჩნდა, რომელიც მხოლოდ კორინთელების მიერ ბერძენი ტრაგიკოსის, ევრიპიდეს მოსყიდვას შეიძლება დაედაროს, მედეას საკუთარი შვილების მკვლელად გამოყვანის მიზნით. ასეთ საქმეთა ჩამდენნი კი, არა მარტო აგრძელებენ ქართულ მინაზე ცხოვრებას, არამედ მათ მართლმსაჯულებისაგან თავგამოდებით იცავს რუსული არმია და სახელმწიფო.

მოკლედ, ასეთია ის გარემოებანი, რომლებიც წინ უძღოდა და ფაქტიურად განაპირობა ანტიეროვნული, ანტისახელმწიფოებრივი, უკანონო პროცესების შემზადება საქართველოს უახლოეს წარსულში. როდესაც ვლაპარაკობთ ზემოთ მოყვანილ ფაქტებზე და ვაანალიზებთ ქვეყნისათვის მისგან გამომდინარე სამომავლო განვითარების ისტორიულ პერსპექტივას, სხვა არაფერი დაგვრჩენია ვალიაროთ, რომ ასეთ ფსიქო-იდეოლოგიურ და პოლიტიკური გარემოცვის პირობებში საქართველოს უახლოეს წარსულში რა უბედურებაც დატრიალდა, ამ ყოველგვარ ზნეობას მოკლებულ სასტიკ დანაშაულობათა ჩვეულებრივ გაგრძელებად უნდა ჩაითვალოს.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

1. გაზ. „გზა“, პერიოდული თვით გამოცემა, ტყიბული, I, 09, 1989 წ., სერგეი ესენინის უჩა ძიძავასეული თარგმანი;
2. ბერიძე კ., გაზ. „ოზურგეთის მოამბე“, № 1, ნოემბერი;
3. გაზ. „ოზურგეთის მოამბე“, № 5, 1990;
4. გაზ. „ქართველის დედა“, № 1(8), 13 იანვარი, 1990 წ.; აქვე: მიმართვა ქართველი ერისადმი;
5. გაზ. „ქართველის დედა“, № 7, 1989 წ., 30 ნოემბერი, გვ. 3;
6. გაზ. „ქართველის დედა“, № 6, 6 ნოემბერი, 1989, გვ. 6;
7. გაზ. „ქართველის დედა“, № 6, 1989, 6 ნოემბერი, არჩილ ხანთაძის მოხსენება „პარიზი 89“ - ქრისტიან-დემოკრატთა შეკრებზე]
8. გაზ. „ქართველის დედა“, № 9, 16 მარტი, 1990; იქვე, გვ. 5, (ც. ჟორჯოლიანის 27. 02. 90 დანერვილი სტატია)].
9. გაზ. „ქართველის დედა“, № 7, 30 ნოემბერი, 1989 წ.;
10. დარეჯან კიკნაველიძე, სხვა საქართველო სად არის, გაზ. „ქართველის დედა“, № 9, 16 მარტი, 1990, გვ. 5;
11. საინფორმაციო წყარო, № 1, ქრსტეშობისთვე, 1989, საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღდგენა-აღორძინების პარტია, გვ. 10-11;

12. რიჩარდ პაიპსი, რა უნდა ვიღონოთ საბჭოთა საფრთხის წინააღმდეგ . დასავლეთის სტრატეგია დღეს და მომავალში, საქართველოს ედპ-ს მოამბე, № 10, 1990;
13. „შავლეგო“, №1, 1990 წ., ოქტომბერი, სრულიად საქართველოს წმ. ილია მართლის საზოგადოების ბიულეტენი.
14. „ამბიონი“, 1990 წ., რეგიონალური საინფორმაციო ბიულეტენი – სდპ-IV დასი, ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის კომიტეტი, გვ. 4; ბაქოს ტრაგიკული ამბები, გაზ. „ამბიონი“, № 1, 1990].
15. საქართველოს რესპუბლიკის ფედერალური პარტიის კონსტიტუციური ფრაქცია, № 1, 1990 წლის 25 მარტამდე, გვ. 1;
16. გაზ. „ქართული ქრონიკა“, № № 39, 40, 41, 44, 45, 1989 წ.;
17. გაზ. ქართული ქრონიკა, № 3 (60), 1990, 25 თებერვალი;
18. გაზ. „ქართული ქრონიკა“, № 3(60, 1990, 25 თებერვალი, გვ. 5-6;
19. გაზ. „ქართული ქრონიკა“, № 45, 1989, 30 ივლისი;
20. გაზ. „ქართული ქრონიკა“, ედპ-ს გაზეთი, №41, 1989, 20 ივნისი;
21. ვლადიმერ კორსუნსკი, გაზ. „ექსპრეს-ქრონიკა“, № 18, 1989;
22. წმ. ილია მართლის საზოგადოების სამხედრო საქმეთა საინფორმაციო ბიულეტენი № 2, 1989;
23. მოსკოვსკიე ნოვოსტი, № 7, 17 თებერვალი, 1990 ([სტანისლავ გოვორუხინი, რეპეტიცია, Moskovskie Novosti, № 7, 17 Fevralia,, 1990 გ.);
24. გაზ. „დღეს“, № 2, 1989 წ., 9 აგვისტო, გვ. 21;
25. გაზ. „დღეს“, №2, 1989, 9 აგვისტო, გვ. 2;
26. პრეს-ბიულეტენი, № 7, 4 მარტი, 1990, ქართული საინფორმაციო ცენტრი, გვ. 1;
27. ეროვნულ დემოკრატი, საქართველოს ედპ-IV დასის კახეთის კომიტეტის ბიულეტენი, № 1, 1990;
28. ნ. პ. პესტელი, „RUSSKAIA PRAVDA“, შპБ, 1906, ჩთლ. 48;
29. გაზ. „ლენახური“, № 2, 26 მაისი, 1990;
30. გაზ. „ოზურგეთის მოამბე, №11, ოზურგეთის სახალხო ფრონტი, ნოემბერი, 1989;
31. გაზ. „ქართლი“, ქართლის სახალხო ფრონტი, № 4, 1990, იგრიკა, გვ. 2;
32. გაზ. „დღეს“, №2, 1989, 9 აგვისტო, გვ. 3;
33. გაზ. „გურია“, ედპ-IV დასი, № 2, 1989;

Ucha Okropiridze

**Contemporary Georgian National Movement and Southwest
Georgia According to the Georgian Informal Press**

Summary

The article presents a review of the circumstances of the preparation of the military-criminal coup in Georgia in December-January, 1991-1992 and the events that followed it, based on the materials of the Georgian unofficial press (1988-1990). At the same time, the role of the Soviet press and media, as well as the Georgian official journalism, is analyzed - the biased and unfair, distorted background they created for the Georgian National Liberation Movement abroad.

It describes the impact of the April 9, 1989 tragedy on the events taking place in Georgia in general and in its southwestern regions in particular. The cooperative and flattering position of the Soviet-Georgian Nomenklatura towards the Kremlin and its hypocritical attitude towards the vital interests of the Georgian people. Anti-Georgian policy by detonating time bombs previously planted here in autonomous formations.

Attempts to use the tragedy of Turk-Meskhethians in Ferghana against the Georgian National Movement, as well as other interesting events taking place in these regions of Georgia.